

УДК 346+340.13

**ПРАВОВА ЕКСПЕРТИЗА
ЗАКОНОПРОЕКТІВ У СФЕРІ
ГОСПОДАРЮВАННЯ В УМОВАХ
ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ ТА ДІЇ
ПРАВОВОГО РЕЖИМУ
ВОЄННОГО СТАНУ**

Олена ГОНЧАРЕНКО

доктор юридичних наук, доцент,
провідний науковий співробітник

Науково-дослідний інститут приватного
права і підприємництва імені академіка
Ф. Г. Бурчака НАПрН України (Київ)

У статті визначені особливості проведення правової експертизи законопроектів у сфері господарювання в умовах євроінтеграції та дії правового режиму воєнного стану. Авторка робить висновок, що особливістю предмету законопроектів у сфері господарювання у цей період стало подання пропозицій та їх прийняття щодо: посилення господарської відповідальності; вилучення майна російської федерації та її резидентів; припинення низки міжнародних договорів, які уклалися з російською федерацією; відшкодування шкоди фізичним та юридичним особам (суб'єктам господарювання), що пов'язана з агресією; діяльності об'єктів критичної індустрії; посилення законодавства з публічних закупівель та волонтерської діяльності, що пов'язані із військовими потребами; удосконалення інвестиційного та інноваційного законодавства; імплементації численних положень законодавства ЄС тощо.

Водночас потреба у швидкому прийнятті законів значно вплинула на якість підготовлених проектів. При проведенні правової експертизи слід враховувати те, чи у повній мірі проводиться адаптація законодавства України до положень законодавства ЄС. Для забезпечення якості прийнятих законів проводиться правова експертиза з врахуванням низки критеріїв

UDC 346+340.13

**LEGAL EXPERTISE OF DRAFT
LAWS IN THE SPHERE OF
ECONOMIC ACTIVITY UNDER THE
CONDITIONS OF EUROPEAN
INTEGRATION AND THE ACTION
OF THE LEGAL REGIME
OF MARTIAL STATE**

Honcharenko, Olena M.

Doctor of Law Sciences, Associate Professor,
Leading Researcher

Academician F.H. Burchak Scientific Research
Institute of Private Law and Entrepreneurship
of the NALS of Ukraine (Kyiv)

The article defines the peculiarities of legal expertise of draft laws in the sphere of economic activity under the conditions of European integration and the action of the legal regime of martial state. The author concludes that a feature of the subject of draft laws in the sphere of economic activity in this period was the submission of proposals and their adoption regarding: strengthening of economic responsibility; confiscation of property of the Russian Federation and its residents; termination of a number of international treaties concluded with the Russian Federation; compensation for damage to individuals and legal entities (business entities) related to aggression; activities of critical industry facilities; strengthening legislation on public procurement and volunteer activities related to military needs; improvement of investment and innovation legislation; implementation of numerous provisions of EU legislation, etc.

At the same time, the need for quick adoption of laws significantly affected the quality of prepared projects. When conducting a legal expert, it should be taken into account whether the legislation of Ukraine is fully adapted to the provisions of the EU legislation. To ensure the quality of adopted laws, a legal examination is conducted taking into account a number of criteria and principles, the main of which is the prin-

та принципів, основним з яких є принцип верховенства права. Одним з методів визначення якості поданого законопроекту може бути його перевірка на відповідність принципу правової визначеності.

Ключові слова: сфера господарювання, правова експертиза, верховенство права, юридична техніка, євроінтеграційні законопроекти, імплементація законодавства ЄС, господарська відповідальність

principle of the rule of law. One of the methods of determining the quality of a submitted draft law can be its verification for compliance with the principle of legal certainty.

Keywords: economic activity, legal expertise, rule of law, legal technique, adaptation of legislation, implementation of EU legislation, economic responsibility

Законодавчий процес наразі перебуває як і усе українське суспільство в особливих умовах. З однієї сторони агресія російської федерації проти України позбавила мирного життя усіх українців та перевела економіку України на військові рейки. З іншої – євроінтеграційний процес призвів до потреби імплементації численних нормативно-правових актів ЄС. Вказані фактори вплинули на предмет та якість законопроектів, прийнятих законів у сфері господарювання. За цих умов законодавчий процес загалом та його складовий елемент правова експертиза законопроектів, потребують ретельного вивчення з метою удосконалення процедур щодо якості проектів, не дивлячись на складні умови.

Питання ефективності правового регулювання залишається актуальним як у Європейському Союзі так і в Україні. Ефективність правового регулювання - це про потребу врегулювання відносин та верховенство права, про політику, яку слід обрати для кращого регулювання відносин. Після вибору політики, формування ідеї і концепції законодавчого акту, складання самого проекту законодавчого акту та проведення усіх необхідних процедур можна говорити і про ефективність законодавчого акту. Ефективність законодавчого акту - це про складність визначення письмового формату, заснованого на юридичній техніці (чіткість, точність, однозначність, наявність механізмів реалізації), про системність законодавства, про економічне обґрунтування, про набір способів та засобів регулювання, про оцінку результатів дії акту тощо.

Питання проведення правової експертизи вивчали В.О. Бутенко, Т.О. Дідич, О.Г. Мінкова, Д.Г. Манько, М.Є. Мочульська, А.М. Ришелюк, Г.В. Рибікова, М.О. Теплюк, Р.В. Чорнолуцьким та інші. Однак особливості її проведення у сфері господарювання не набули належного висвітлення. Також нагальним є вивчення проблем та умов проведення правової експертизи у сфері господарювання з урахуванням нових викликів.

Метою статті є визначення особливостей проведення правової експертизи законопроектів у сфері господарювання в умовах євроінтеграції та дії правового режиму воєнного стану.

Ефективне регулювання є кращим регулювання у сучасному розумінні. Зазначається, що «Ефективне законодавство має бути засноване на надійних джерелах. У тому числі: проведення раціональної оцінки; визначення реальної проблеми; переконання, що єдиним або найкращим способом розв'язати її є законодавчий. Ідеї для законодавства можуть походити з різних джерел: від парламентських запитів або звітів експертних органів чи груп зацікавлених сторін до визначення ефективних підходів з інших країн світу та заходів, необхідних і цікавих виборцям» [1]. Політика ЄС щодо кращого регулювання – це складний набір принципів, правил, методик, які спрямовані на покращення регуляторного середовища.

У Преамбулі Угоди про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони зазначено, що сторони віданні тісним і тривалим відносинам, які ґрунтуються на спільних цінностях, а саме: на повазі до демократичних принципів, верховенства права, доброго врядування, прав людини і основоположних свобод тощо [2]. Тому краще, добре регулювання сфери господарювання важливе для виконання умов Угоди про асоціацію.

В Україні правова експертиза законопроектів є частиною ефективності законодавчого акту, оскільки від якості її проведення у подальшому буде залежати і оцінка результатів такого

акту. А.М. Ришелюк слушно зазначає: «Під експертизою законопроекту треба розуміти діяльність висококваліфікованих фахівців та вчених, яка полягає у дослідженні, перевірці, аналізі та оцінці фахового та наукового рівня законопроекту і формулюванні обґрунтованих висновків для прийняття рішення щодо такого проекту» [3, с. 135]. М. О. Теплюк зауважує, що «Одним із важливих чинників забезпечення ефективності законодавства є якість закону України як головного, найважливішого джерела права в системі законодавства. Якість закону значною мірою залежить від того, наскільки його зміст враховує необхідність регулювання відповідних суспільних відносин, наскільки правильно цей зміст визначений з позиції юридичної техніки» [4]. Завдяки проведенню правової експертизи є змога дістати об'єктивний, незалежний і неупереджений висновок, який сприяє вдосконаленню процесу нормопроєктування [5, с. 14]. Г.В. Рибікова підсумовує: «...призначенням правової експертизи нормативно-правових актів в цілому є оцінка відповідності нормативно-правового документа певним правовим критеріям. Експертиза має відповісти на питання, права яких суб'єктів правовідносин обмежуються та в якому розмірі, а яких реалізуються найкращим чином та які нормативно-правові акти потребують змін. Аналіз негативних змін в правовому статусі деяких суб'єктів права має бути невід'ємною частиною експертизи» [6, с. 82].

До Міжвідомчої угоди 2003/С321/01 про вдосконалення законотворчої діяльності був включений принцип «кращої законотворчості», який згодом було замінено на «добре врядування» («належне врядування»), що передбачає багаторівневу систему управління в Європі та ґрунтується на доказах та прозорому процесі, у якому беруть участь громадяни та зацікавлені сторони (наприклад, бізнес, публічні адміністрації та дослідники). Завдання урядів полягає в тому, щоб знайти правильне поєднання ринкових сил та урядового втручання для досягнення цілей політики щодо забезпечення ефективності при зміні економічних та соціальних умов [7]. Згодом ця Міжвідомча угода була замінена на Міжвідомчу угоду між Європейським Парламентом, Радою Європейського Союзу та Європейською Комісією про кращу законотворчість (on Better Law-Making) (далі - Угода) від 13 квітня 2016 року [8]. До інструментів кращої законотворчості Угодою віднесено такі: 1) оцінку впливу, яка є інструментом, який допомагає трьом інституціям приймати обґрунтовані рішення, а не замінює політичні рішення в рамках демократичного процесу прийняття рішень. Оцінка впливу повинна охоплювати наявність, масштаб і наслідки проблеми, а також питання, чи потрібні дії Союзу чи ні. Вони повинні намітити альтернативні рішення та, де можливо, потенційні короткострокові та довгострокові витрати та вигоди, оцінюючи економічні, екологічні та соціальні наслідки комплексно та збалансовано та використовуючи як якісний, так і кількісний аналіз. Принципи субсидіарності та пропорційності мають бути повністю дотримані, як і основні права; 2) консультації та відгуки громадськості та зацікавлених сторін. Це включатиме публічні консультації в Інтернеті. Результати консультацій з громадськістю та зацікавленими сторонами мають бути негайно доведені до відома обох співзаконодавців та оприлюднені; 3) фактична оцінка чинного законодавства - оцінки існуючого законодавства та політики, засновані на ефективності, результативності, актуальності, узгодженості та доданій вартості, повинні стати основою для оцінки впливу варіантів подальших дій [8].

Вказані положення є важливими і для українського законотворця у аспекті виваженості та обґрунтованості прийняття рішень щодо впровадження тих чи інших регуляторних політик, їх оцінювання та ролі правової експертизи. Саме останній інструмент - фактична оцінка чинного законодавства у правовій експертизі відіграє вагомий роль, адже рішення щодо потреби врегулювання тих чи інших відносин слід приймати перш за все виходячи з того, чи врегульовані уже ці відносини чи ні, щоб запобігти подальшим колізіям у правозастосуванні. Зокрема, у Методичних рекомендаціях щодо проведення правової експертизи проєктів нормативно-правових актів від 21 листопада 2000 р. визначено, що: «Завданнями правової експертизи проєкту нормативно-правового акта є: об'єктивне і повне дослідження поданого на розгляд експертів проєкту відповідно до предмета експертизи виходячи із загальносуспільних та загальнодержавних інтересів, засад побудови правової системи; розроблення у разі необхідності пропозицій щодо внесення до проєкту або інших пов'язаних

з ним нормативно-правових актів необхідних змін і доповнень; підготовка обґрунтованого експертного висновку з усебічною оцінкою проекту нормативно-правового акта» [9].

Крім того, як вказує О.О. Бакалінська: «Одним з визначальних принципів законодавчої техніки в ЄС є принцип, за яким прийняття нового нормативного акту не повинно мати своєю умовою скасування чинних нормативних актів, обмеження чи позбавлення прав і обов'язків учасників правовідносин, зокрема тих, що мають загальний інтерес і характер, зокрема економічних» [10, с. 58]. Однак законодавець не завжди керується такими важливими підходами. Не завжди виходить з положень доцільності врегулювання відносин, системності законодавства, не завжди опирається на висновки правової експертизи. Прикладом такого може бути законопроект реєстр. № 6013 від 09.09.2021 р. «Про особливості регулювання підприємницької діяльності окремих видів юридичних осіб та їх об'єднань у перехідний період». Головним науково-експертним управлінням були надані суттєві зауваження, зокрема щодо невідповідності положень проекту Конституції України, неузгодженості з багатьма законами України тощо [11]. Зокрема, у його Висновку зазначається, що «Таким чином, зі змісту проекту випливає, що через 5 років після набрання чинності цим Законом всі підприємства зазначених організаційно-правових форм (державного підприємства, казенного підприємства, комунального підприємства, спільного комунального підприємства) мають бути реорганізовані у господарські товариства... Проте, на нашу думку, зазначена пропозиція щодо державних та комунальних підприємств є дискусійною у концептуальному плані. Насамперед, слід звернути увагу, що вона не враховує того, що вказані підприємства згадуються у Конституції України. Зокрема, слід звернути увагу, що; згідно з ч. 3 ст. 37 Конституції України «не допускається створення і діяльність організаційних структур політичних партій ... на державних підприємствах...»; згідно з ч. 2 ст. 142 Конституції України «територіальні громади сіл, селищ і міст можуть об'єднувати на договірних засадах об'єкти комунальної власності, а також кошти бюджетів для виконання спільних проектів або для спільного фінансування (утримання) комунальних підприємств, організацій і установ... Виходячи з цього, вбачається, що запропонована у проекті відмова від вживання цих понять не має під собою конституційної основи та може призвести до викривлення дійсного змісту законодавчих норм» [11].

Вказаний проект викликав потужний протест у науковому середовищі, серед бізнесу, суддівського корпусу та інших зацікавлених сторін. Було надано низку експертних висновків щодо нього. Так, Загальний висновок Інституту держави і права ім. В.М. Корецького НАН України – законопроект не відповідає меті правового регулювання, критерію «якості закону» вимогам чинного законодавства та не може бути підтриманий для подальшого прийняття [12].

Державна установа «Інститут економіко-правових досліджень імені В.К. Макутова НАН України у своєму Загальному висновку вказує: «законопроект р.н. 6013 має вади, які не можливо вирішити техніко-юридичним редагуванням, здатен нанести суттєву шкоду правовій системі України, науковому та освітньому процесам, значно знизити ефективність формування та реалізації державної економічної політики, суперечить міжнародним зобов'язанням України (в т.ч. Угоді про асоціацію між Україною та ЄС), Конституції України, законам України..., не має чітко визначеної мети та предмету правового регулювання, не відповідає «критеріям якості закону»...суперечить очікуванням суспільства та бізнесу у сталості та прогнозованості розвитку правової системи...» [12].

Отже, такий законопроект не тільки не відповідає вимогам ефективності потенційного закону, але й вимогам ефективності регулювання (кращого регулювання), оскільки запропоновані підходи державної політики щодо законодавчого регулювання сфери господарювання суперечать конституційним гарантіям рівності суб'єктів господарювання, верховенству права та правовій визначеності, а в умовах правового режиму воєнного стану призведуть до невизначеності та значно погіршать правове забезпечення економічної діяльності.

Дотримання правової визначеності при підготовці законопроектів є запорукою прийняття у майбутньому якісних законів, які би були зрозумілими, складеними простою мовою та забезпечували би стабільність правового порядку. Крім того, закони мають включати належні

механізми реалізації прийнятих норм, особливо це стосується воєнного стану та повоєнної розбудови. Економічний розвиток України тісно пов'язаний із прийняттям якісного законодавства, яке би відповідало стандартам доброго урядування [13]. Наприклад, положеннями ч. 1 ст. 2 проекту реєстр. № 8143 від 20.10.2022 року «Про свободу підприємницької (економічної) діяльності домогосподарств» пропонуються дефініції «індивідуальні домогосподарства», «інституціональні домогосподарства». Разом з тим не конкретизується порядок діяльності цих інституцій, їх припинення, притягнення до відповідальності суб'єктів, можливості членства особи у кількох домогосподарствах тощо. Тобто, у проекті відсутній завершений механізм реалізації пропонованих норм. Однак основною вадою вказаного законопроекту, як і проекту реєстр. № 6013, є відсутність потреби у регулюванні певних відносин. Тобто, ідея проекту щодо надання свободи підприємницької (економічної) діяльності домогосподарствам не є обґрунтованою та такою, що вирішує певну проблему і потребує законодавчого регулювання.

Ще одним питанням, яке підлягає розгляду під час правової експертизи є визначення шляху врегулювання певних відносин: на основі окремого закону або внесення змін до уже діючих законів. Прикладом такої ситуації може бути проект реєстр. №7025 «Про саморегулівні організації» від 04.02.2022 року. Проектом пропонується визначити основні засади утворення, реєстрації, діяльності та припинення саморегулівних організацій, у тому числі ведення реєстру членів саморегулівної організації, фінансування і взаємовідносин саморегулівних організацій з державою та її органами тощо ЄС (п. 3 пояснювальної записки до проекту). Слід зауважити, що доцільно розрізняти питання самоврядування та саморегулювання, а також те, що не можна в одному Законі поєднувати питання «організації професійного саморегулювання» та «організації господарського саморегулювання» (ч. 1 ст. 1 проекту Закону), оскільки це різні сфери правових відносин. Одна сфера – це діяльність суб'єктів господарювання, яка має відповідне правове регулювання засноване на досягненні економічного результату, а інша – це діяльність відповідних фахівців, яка пов'язана із «довірою до професії», тобто це про так звані «регульовані професії», основною метою яких не є отримання економічного результату і які не завжди можуть бути зареєстровані як суб'єкти господарювання. У законопроекті наявні численні неузгодженості як зовнішні (із положеннями чинних законів) так і внутрішні (між положеннями усередині проекту). Крім того, присутня значна кількість відсилочних норм, що не сприятиме реалізації положень проекту у разі його прийняття як закону. Проект потребує глибокого техніко-юридичного доопрацювання. Також важливим є те, що питання діяльності саморегулівних організацій потребує законодавчого врегулювання, однак іншим шляхом: слід внести зміни до уже діючих законів України: Господарського кодексу України (перш за все) та низки законів, які регулюють, той чи інший вид господарської діяльності.

Прикладами щодо ілюстрації порушення принципу правової визначеності можуть слугувати такі. У законопроекті реєстр. № 9218 вживається термін «міжнародні об'єднання», однак не зрозуміло, що мається на увазі під цим поняттям та воно не відоме праву України. Проектом реєстр. № 9510 пропонується ч. 3 ст. 44 Кодексу України з процедур банкрутства після абз. 9 доповнити новим абзацем відповідно до якого, зокрема, «до витягу додаються завірені копії особових рахунків таких кредиторів». Вказане положення не відповідає принципу правової визначеності, оскільки не зрозумілим є зміст дефініції «особові рахунки таких кредиторів». Так, у ч. 5 ст. 24 Закону України «Про оплату праці» зазначається, що «за особистою письмовою згодою працівника виплата заробітної плати може здійснюватися через банки/небанківських надавачів платіжних послуг, які отримали право на відкриття і ведення обслуговування рахунків відповідно до Закону України «Про платіжні послуги», поштовими переказами на вказаний ними рахунок (адресу) з обов'язковою оплатою цих послуг за рахунок роботодавця».

Правова визначеність є одним з важливих критеріїв, яким мають керуватися суб'єкти права законодавчої ініціативи при підготовці законопроектів. Аудит законопроекту щодо дотримання цього принципу допоможе у написанні якісного закону, який принесе користь

українському суспільству, забезпечить добре урядування та сприятиме стабільності українського законодавства. Законодавцю перш за все слід враховувати, що при підготовці законопроекту у сфері господарювання слід не тільки визначити «добрі положення (ідеї)» проекту, а також здійснювати достатню їх конкретизацію, передбачати і належний механізм реалізації [13]. Проект має відповідати системі законодавства, викладений з урахування належної юридичної техніки та юридичної термінології.

Окремий блок становлять євроінтеграційні законопроекти у сфері господарювання. При проведенні правової експерти слід враховувати те, чи у повній мірі проводиться адаптація законодавства України до положень законодавства ЄС, чи частково, а можливо такі положення уже містяться у законодавстві України. Імплементация законодавства України до законодавства ЄС, з однієї сторони, допомагає вирішити проблеми щодо визначення термінологічного апарату, а з іншої – вимагає точності при викладенні положень, які імплементуються і не були частиною законодавства України [14].

Наприклад, у цьому аспекті є цікавими положення проекту Закону України «Про внесення змін до Закону України «Про державну допомогу суб'єктам господарювання» та інших законодавчих актів України щодо вдосконалення контролю та моніторингу державної допомоги суб'єктам господарювання» реєстр. № 5648 від 10.06.2021 року. На відмінну від чинного Закону України «Про державну допомогу суб'єктам господарювання» проектом Закону пропонується встановлення строку давності повернення державної допомоги, яка обмежується періодом у 10 років (ст. 16 проекту Закону). Слід зазначити, що вказане положення потребує уточнення з огляду на приписи ст. 17 Регламенту Ради (ЄС) 2015/1589 від 13 липня 2015 року про встановлення детальних правил застосування статті 108 Договору про функціонування Європейського Союзу (Article 17 Council Regulation (EU) 2015/1589 of 13 July 2015). Зокрема, відповідно до положень ч. 2 ст. 17 Council Regulation (EU) 2015/1589 встановлено, що «Будь-які дії, вжиті Комісією або державою-членом, діючи на запит Комісії, щодо незаконної допомоги переривають термін давності. Кожна перерва строку починає відлік часу заново». Проектом же пропонується у ч. 3 ст. 16, що: «3. Перебіг строку давності повернення державної допомоги зупиняється на час розгляду Уповноваженим органом/органом Уповноваженого органу відповідного повідомлення та/або справи про державну допомогу». З цього положення не зрозуміло, чи після кожного зупинення починається відлік заново, чи перебіг строку давності продовжується з урахуванням часу, що минув до його зупинення. Звертаємо увагу, що відповідно до Цивільного кодексу України (далі – ЦК України) встановлено положення щодо зупинення перебігу позовної давності, відповідно до ч. 3 ст. 263 ЦК України передбачено, що від дня припинення обставин, що були підставою для зупинення перебігу позовної давності, перебіг позовної давності продовжується з урахуванням часу, що минув до його зупинення. Однак, у разі такого трактування пропонованого положення проекту Закону, то воно не буде відповідати ч. 2 ст. 17 Council Regulation (EU) 2015/1589. Водночас відповідно до ст. 264 ЦК України визначено положення щодо переривання перебігу позовної давності, відповідно до ч. 3 якої «після переривання перебіг позовної давності починається заново. Час, що минув до переривання перебігу позовної давності, до нового строку не зараховується». Вказане положення більш концептуально відповідає ідеї ч. 2 ст. 17 Council Regulation (EU) 2015/1589.

В аналітичних матеріалах зазначається, що: «Окремі експерти вважають, що легкість, з якою до ВРУ можна подавати нові законопроекти, створює певні проблеми, оскільки це призводить до «законодавчого цунамі». Численні законопроекти розглядаються у Парламенті протягом тривалого часу без жодних зрушень. Окрім того, вони часто не відповідають базовим вимогам щодо конституційності та дотримання регламенту. Дієві парламенти забезпечують проведення ретельних та швидких перевірок законопроектів. За їх результатами законопроекти, що не відповідають вимогам, не передаються далі або взагалі не подаються на розгляд парламенту» [1].

Отже, враховуючи зазначене прикрою виглядає ситуація, коли суб'єкти права законодавчої ініціативи не враховують обґрунтовані правові висновки фахівців. З цього

слухною є така пропозиція: «...з метою прийняття якісних і чітких законів необхідно системно підійти до питання розробки спеціального нормативно-правового акту, який би включав повноцінну процедуру погодження законопроектів і проходження ними експертиз, а також порядок розгляду, урахування висновків, зокрема й міжнародних, і результатів обговорення» [15]. Тобто, не має бути тільки формальний підхід щодо наявності правового висновку щодо законопроекту. Важливим є те, чи враховані зауваження та пропозиції викладені у ньому та яким чином. Якщо ж не враховані, то має бути обґрунтування відхилення зауваження. Тобто, відмова у врахуванні обґрунтованого зауваження до проекту має бути також обґрунтована. Звичайно, такий підхід призведе до посилення роботи у комітетах Верховної Ради України, але водночас сприятиме підвищенню якості законодавчої ініціативи, законопроектної роботи та статусу правових висновків. Суб'єкти права законодавчої ініціативи, зокрема народні депутати України, повинні більше приділяти уваги якості законодавчої ідеї, щоби вона відповідала принципу ефективності правового регулювання (кращого регулювання). Методами визначення якості поданого законопроекту може бути його перевірка на відповідність принципу правової визначеності та наявних механізмів реалізації пропонованих положень.

Висновки. Правовий режим воєнного стану та потреба у швидкому прийнятті законів значно вплинули на якість підготовлених проектів. При проведенні правової експертизи слід враховувати те, чи у повній мірі проводиться адаптація того чи іншого положення законодавства ЄС, чи частково, а можливо такі положення усе містяться у законодавстві України.

Особливістю предмету законопроектів у сфері господарювання стало подання пропозицій та їх прийняття щодо: посилення санкційного законодавства; вилучення майна російської федерації та її резидентів; припинення низки міжнародних договорів, які уклалися з російською федерацією; відшкодування шкоди фізичним та юридичним особам (суб'єктам господарювання), що пов'язана з агресією; діяльності об'єктів критичної індустрії; посилення законодавства з публічних закупівель та волонтерської діяльності, що пов'язані із військовими потребами; удосконалення інвестиційного та інноваційного законодавства; імплементації численних положень законодавства ЄС тощо.

При проведенні правової експертизи слід враховувати те, чи у повній мірі проводиться адаптація того чи іншого положення законодавства ЄС, чи частково, а можливо такі положення уже містяться у законодавстві України.

Для забезпечення якості прийнятих законів проводиться правова експертиза з врахуванням низки критеріїв та принципів, основним з яких є принцип верховенства права. Методами визначення якості поданого законопроекту може бути його перевірка на відповідність принципу правової визначеності та наявних механізмів реалізації пропонованих положень.

Посилання:

1. Законодавчий процес «від початку до кінця»: приклади кращих міжнародних практик. URL: <https://www.undp.org/sites/g/files/zskgke326/files/migration/ua/0b0498d6d03a6cbe98aa43f79263c51845d3750a0a2da3b1c7f59b5b920a04e0.pdf>.
2. Угода про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/984_011?find=1&text=%D0%B7%D0%B0%D0%BA%D0%BE%D0%BD#Text.
3. Ришелюк А.М. (2004). Законотворчий процес в Україні: Навч. посіб. К.: Вид-во НАДУ, 220 с.
4. Теплюк М. (2009). Уведення закону в дію: проблема правового регулювання. Віче. № 4.
5. Дідич Т.О. (2003). Правова експертиза проектів нормативно-правових актів як необхідна складова нормопроекткування: ознаки, методи, функції та завдання. Часопис Київського університету права. № 3. С. 14–17.
6. Рибікова Г. В. (2008). Мета та завдання правової експертизи нормативно-правових актів. Наукові праці НАУ. Серія: «Наука і молодь»: зб. наук. праць. С.82-84.

7. A number of other useful OECD policy recommendations on regulatory reform can be accessed at URL: www.oecd.org/publications/Pol_brief/9804_pol.htm.

8. Interinstitutional Agreement between the European Parliament, the Council of the European Union and the European Commission on Better Law-Making Document 32016Q0512(01) URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/en/TXT/?uri=CELEX%3A32016Q0512%2801%29>.

9. Методичні рекомендації щодо проведення правової експертизи проектів нормативно-правових актів Схвалено постановою колегії Міністерства юстиції України від 21 листопада 2000 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/va041323-00#top>.

10. Бакалінська О.О. (2021). Вплив оновлення Цивільного Кодексу України на розвиток міжнародних економічних відносин. Правове забезпечення ринкових відносин в умовах громадянського суспільства: збірник наукових праць. Випуск 4. К.: Науково-дослідний інститут приватного права і підприємництва імені академіка Ф. Г. Бурчака Національної академії правових наук України. С.57-63.

11. Висновок на проект Закону України «Про особливості регулювання підприємницької діяльності окремих видів юридичних осіб та їх об'єднань у перехідний період» URL: <https://itd.rada.gov.ua/billInfo/Bills/pubFile/954407>.

12. Про проект Закону України «Про особливості регулювання підприємницької діяльності окремих видів юридичних осіб та їх об'єднань у перехідний період»: Рішення Комітету з питань освіти, науки та інновацій, до протоколу № 89 від 08. 12.2021 р. <https://itd.rada.gov.ua/billInfo/Bills/pubFile/1114716>.

13. Гончаренко О.М. (2023). Питання законопроектної роботи у сфері господарювання та принцип правової визначеності. Міжнародна науково-практична конференція на тему конференція. Другі наукові читання пам'яті професора Пронської Грацієлли Василівни. Економіка війни та повоєнний економічний розвиток України: проблеми, пріоритети, завдання правового регулювання. Збірник матеріалів міжнародної науково-практичної конференції (21 квітня 2023 р., м. Київ) / За заг. ред.: В.В. Поєдинок. Київ: Видавництво Ліра-К, С. 43-46.

14. Гончаренко О. М. (2023). Реалізація принципу правової визначеності у законопроектній роботі у сфері цифрової економіки. Правове регулювання цифрової економіки: нові виклики та можливості [Електронне видання]: Матеріали круглого столу (8 червня 2023 року) / відп. ред. Н.А. Мазаракі. Київ: Держ. торг.-екон. ун-т, 2023. С. 24 - 27.

15. Гнезділова Н.В. (2020) Види законодавчої експертизи. Юридичний науковий електронний журнал. № 9. С. 49-53.

Статтю було подано	18.07.2023	The article was submitted
Статтю було доопрацьовано	21.07.2023	The article was revised
Статтю було прийнято	25.07.2023	The article was accepted